

*Лагунова О. С.*

ORCID: 0000-0002-7403-7389

*кандидат історичних наук,*

*асистентка кафедри етнології та краєзнавства*

*історичного факультету*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

*м. Київ, Україна*

## **ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ АВТОРСТВА РУКОПИСУ “ІСТОРІЯ КРИМСЬКИХ ЕСНАФІВ (ЦЕХІВ)” (1926)**

**Ключові слова:** Агатангел Кримський, Якуб Кемаль, кримські татари, етнологія.

Після Жовтневого перевороту більшовиків, у липні 1918 року, формально узявши відрадженьня до 1 жовтня в Лазаревському інституті, А. Кримський покинув Москву і на запрошення В. Вернадського (1863–1945) переїхав у Київ створювати Українську академію наук (УАН) [після зміни статуту 1921 р. – Всеукраїнська академія наук (ВУАН)].

Задуми А. Кримського і його колег щодо дослідження етнології закордонних країн та України містяться у планах і звітах кафедри східної писемності та культури ВУАН. Учений планував написати “Студії з старо-давньої-арабської народної поезії” для ювілейної збірки академіка І. Крачковського, твори “Вульгарно-простонародне арабське письменство напередодні арабського літературного новонародження і його висока громадська й художня вартість і життєвість, порівнюючи з виснаженою класичною літературою арабських книжників-схоластів”, “Україна та Схід в паралелях етнографічно-фольклорних впливів та в мові”, статті про вплив Ірану на культуру України та про “культурно-побутову історію” Ірану напередодні перського завоювання [1, арк. 2]. Крім А. Кримського, етнологічними питаннями з історії Сходу займалися такі співробітники кафедри: П. Лозієв (1894–1981) (стаття про збирання етнографічних матеріалів на радянському Сході), Ю. Марр (1893–1935) (стаття про історію перського народного театру), Я. Кемаль (1885–1938) (“Історія ремісничих цехів у Криму”), М. Левченко (“Казки та оповідання з Поділля в записах 1850–60-х рр.”), О. Акчокракли (стаття на матеріалі татарської поеми XVII ст. про повстання українців проти польського панування) та інші [1, арк. 1 зв., 3 зв.; 2, арк. 4; 3, арк. 1].

Інститут сходознавства імені А. Кримського 2010 року у третьому томі “Тюркологія” з п’ятитомника “А. Ю. Кримський. Вибрані сходознавчі праці” опублікував як архівну студію А. Кримського справу з Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. Вернадського “Історія кримських еснафів (цехів)” (1926), де йдеться про умови та результати експедиції Ялтинського східного музею в 1926–1927 рр. з метою вивчення традиційної організації кримських ремісників і виявлення їхніх документів [4, с. 337–346]. Проте проведені нами джерелознавчі дослідження довели, що упорядники тому О. Мавріна та І. Черніков використовували скорочену версію цієї праці з фонду № I, справа № 25697, тому помилково приписали цю роботу А. Кримському. Повний варіант цієї книги зберігається у фонді № 36, справа № 696. Цей рукопис становить безперечний етнологічний інтерес і належить він співробітнику Якубу Кемалю з тюркологічного відділу кафедри східної писемності, якою завідував А. Кримський. Плани кафедри за 1929–1931 рр. свідчили, що опрацювання цієї теми належало саме йому. Сам А. Кримський під час допитів у Міністерстві держбезпеки стверджував, що він у Криму був лише в 1939 і 1941 рр. [5, с. 33]. Крім того, автор цієї праці дякував Агатангелу Юхимовичу за допомогу у створенні цієї книги [6, арк. 7; 1, арк. 4 зв.; 2, арк. 4; 3, арк. 1].

Тому було б доречно відновити історичну справедливість та видати рукопис “Історія кримських еснафів (цехів)” під іменем справжнього її автора, з передмовою про причини помилки у третьому томі “А. Ю. Кримський. Вибрані сходознавчі праці”.

### **Література:**

1. Інститут рукопису Національної бібліотеки імені України імені В. І. Вернадського. Ф. I [Архів Кримського А. Е.]. Спр. 26616. План деятельности кафедры Восточной письменности и культуры на 1932 г. [печатано на машинке с рукописными дописками]. 4 арк.
2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Ф. I. [Архів Кримського А. Е.]. Спр. 26614. План деятельности кафедры Восточной письменности и культуры под председательством акад. Кримского на 1930–1931 гг. с кабинетом арабо-иранской филологии и тюркологической комиссии. 5 арк.
3. Інститут рукопису Національної бібліотеки імені України імені В. І. Вернадського. Ф. I. [Архів Кримського А. Е.]. Спр. 26623. Тематический план работы научно-исследовательских учреждений на 1931 год. Кафедра Восточной письменности и культуры под председательством А. Кримского, 20 января 1931 г. Киев. 1 арк.

4. А. Ю. Кримський. Вибрані сходознавчі праці: В 5 т. / [редак. колегія: Матвеева Л. В. (гол. редактор), Бубенок О. Б., Василюк О. Д. та ін.]. Т. III. Тюркологія / [відпов. редактори тому Мавріна О. С., Черніков І. Ф.]. Київ : Стилос, 2010. 416 с.: іл.

5. Веркалець М. М. Давня персо-таджицька словесність у дослідженнях А. Ю. Кримського : навч. посіб. Київ : Ін-т журналістики, 2003. 132 с.

6. Інститут рукопису Національної бібліотеки імені України імені В. І. Вернадського. Ф. XXXVI. [Архів А. Кримського]. Спр. 696. [История и этнография крымских эснафов (цехов)] [по материалам экспедиции Ялтинского восточного музея 1926–1927 гг.] [статья?], 85 арк.